

πρέπει και τὸ πρόγευμα νὰ εἶνε ελαφρὸν καὶ λιτόν, ὥστε νὰ μὴ βαρύνῃ τὸν στόμαχον καὶ τὴν κεφαλὴν καὶ προκαλῆ ὕπνον.

Τρυφηλὸς τις ἀβροδίαίτος καὶ φιλόδειπνος ἀνὴρ, πεπειραμένος περὶ τὸ καλῶς ζῆν εἰπέ πού ὅτι «μόνον τὴν ἐπιούσαν προῖαν δύναται τις νὰ ἀποφκνθῆ ὅτι ἔφαγε καλῶς τὴν προτεραίαν». Καὶ ὄντως τὸ δύσπεπτον φαγητὸν ὁποῖαν χάριν ἔχει; Ἡ ἐκ τῆς δυσπεψίας ἐνόχλησις εἶνε μυριάκις χειρῶν τῆς εὐφροσύνης, ἢν αἰσθανόμεθα ἐπιόντες ἔστω καὶ τὰ νοστιμώτατα καὶ τὰ δυσεύρετα τῶν φαγητῶν. Πρὸς ἀποφυγὴν δὲ τῶν δυσαρῆστων τούτων καλὸν εἶνε νὰ καταλείπωμεν τὴν τράπεζαν πρὶν ἢ ὁ στόμαχος ἡμῶν παραγεμισθῆ, πέραν τῆς δυνάμεώς του, ἐὰν θέλωμεν, ἐνοεῖται, νὰ ἔχωμεν τὴν υγείαν ἡμῶν ἀλώθητον.

* *

ΔΑΝΕΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑ

Ἡ κυρία Κ. . . ἀναστήματος ἀθλητικοῦ, βλέπουσα τὴν θελκτικὴν ἀλλὰ μικροκαμωμένην κυρίαν Δ. . ., διὰ τὴν ὁποῖαν νομίζει τις ὅτι ἐγράφη ὁ γνωστὸς στίχος τοῦ Μυσσέ :

Sa mère l' a faite petite pour la faire avec soin

λέγει μετὰ φωνῆς δυνατῆς ὥστε νὰ ἀκουσθῆ :

— Ἡ καυμένη ἡ Δ. . . μόλις εἶχε τέσσαρας πόδας ὕψος.

— Τῷ ὄντι, κυρία, ἀποκρίνεται ἡ πνευματώδης κυρία Δ. . . ἀλλὰ σεῖς ἔχετε ἓνα, ὅστις ἀξίζει διὰ τέσσαρας.

*

Ἐφιλονείκουν Ἕλληνας καὶ Ἰταλὸς περὶ τῶν ἀρετῶν τῶν ἔθνῶν αὐτῶν.

Ὁ Ἕλληνας, ὅπως ἀποδείξῃ ὅτι τὸ ἰδικόν του ἦτο τὸ πάντων ὑπέριον, ἐπεκαλεῖτο τὴν ἀρχαίαν ἱστορίαν, λέγων ὅτι ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξῆλθον ὅλοι οἱ σοφοὶ ἄνδρες.

— Πραγματικῶς, ἀπεκρίθη ὁ Ἰταλός, διὰ τοῦτο δὲν εὐρίσκονται πλέον τοιοῦτοι εἰς αὐτήν.

*

Ὁ Ριβαρόλ ἔλεγε περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ περικλεοῦς Βυρῶν :

— Εἶνε τὸ πενιχρότερον κεφάλαιον τῆς «Φυσικῆς ἱστορίας» τοῦ πατρός του.

Ἡμέραν τινὰ, λέγει πού Ἀλέξανδρος Δουμάς ὁ πατὴρ, ἦλθεν εἰς τὴν οἰκίαν μου ὁ Ρογῆρος Δεμπεθουάρ, ἀλλὰ ἐγὼ δὲν ἤμην ἐκεῖ. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε λησμονήσει τὰ ἐπισκεπτήριά του, ἐζήτησε γραφίδα καὶ χάρτιν νὰ γράψῃ τὸ ὄνομά του. Εἰς τὸ γραφεῖόν μου δὲ εἰς τὸ ὅποιον τὸν εἰτήγαγον εὐρῶν τὸ βιβλίον, ἐν ᾧ ἡ μαγεύρισά μου κατέγραφε τὰ καθημερινὰ μου ἔξοδα, ἐνέγραψε τὸ τετραστάχον τοῦτο :

Σημειῖται καθ' ἐκάστην ὁ Δουμάς εἰς τὸ βιβλίον πόσα ἡ μαγεύρισά του δαπανᾷ ἕως τὸ μαγεύριον πολὺ ὅμως ἀμφιβάλλω ἂν ποτέ του κατορθώσῃ, πόσον πνεῦμα καθ' ἐκάστην δαπανᾷ νὰ σημειώσῃ.

* *

ΕΝΤΥΠΩΣΕΙΣ

Ἐσχάτως ἐγενόμην μάρτυς τῆς ἐπομένης σκηνῆς :

Ἐπὴρ ἑπὶ παρουσιάσεται εἰς τινὰ οἰκίαν, καὶ γίνονται αἱ συμφωνίαι τῆς προσλήψεώς του.

Ἡ συνεννόησις εἶνε πλήρης, ὅτε ὁ ὑπὸ ἑπὶ ἀπευθυνόμενος τελευταῖον εἰς τὸν μέλλοντα κύριόν του :

— Ἀλήθεια, ἀφέντη . . .

— Τί εἶνε πάλιν ;

— Ἐλησημόνησα . . .

— Τί ἐλησημόνησες ;

— Πηγαίνετε ἕως τὴν Λέσχη ;

— Διατί ἐρωτᾷς ;

— Διότι . . . ἂν, ἀφέντη, πηγαίνετε ἕως τὴν Λέσχη, πρέπει νὰ μοῦ πληρώσετε ἔμπροστά τὸ μηνιάτικο !

Προχθὲς εἰς τὴν πλατεῖαν ἀμαξιλάτης τις, ἂν καὶ ἔχων κενὴν τὴν ἀμαξίαν του, ἀπεκρίνετο τυπικῶς εἰς τοὺς ζητοῦντας αὐτόν :

— Εἶμαι πιασμένος, ἀφεντικὸν, εἶμαι πιασμένος..

Ὁ ἀστειὸς ! ἦτο πιασμένος ἀπὸ τὸ κρασί.

Ἐν τινι αἰθούσῃ ἤκουσα τὴν ἐπομένην ἀρελῆ ἀπάντησιν μικροῦ παιδίου, πρὸς τὸ ὅποιον ἡ μήτηρ του, ἀποστέλλουσα αὐτὸ νὰ κοιμηθῆ, ἔλεγε :

— Μὴ ξεχάσῃς νὰ κάμῃς τὴν προσευχὴν σου.

— Ὅχι, μαμά, καὶ, ξέρεις, ἀφοῦ τώρα τὸσον καιρὸ ζητῶ τὸν «ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον», ἀπ' ἀπόψε θ' ἀρχίσω νὰ ζητῶ τὸ «ριζόγαλο ἡμῶν τὸ ἐπιούσιον».

ΙΩΝΑΣ.

ΑΔΗΘΕΙΑΙ

Τὸ κοινὸν μᾶς ζητεῖ ἰδέας, καὶ ἡμεῖς προσφέρομεν εἰς αὐτὸ λέξεις, ἡ πατρὶς μᾶς ζητεῖ θυσίας, καὶ ἡμεῖς προσφέρομεν εἰς αὐτὴν θεωρίας, ἡ δυστυχία μᾶς ζητεῖ παρηγορίας, καὶ ἡμεῖς προσφέρομεν εἰς αὐτὴν ἐπιτιμήσεις.

Σχεδὸν πάντοτε ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου δὲν γίνεταί εὐάρεστος, εἰμὴ πρὸς βλάβην καὶ ζημίαν τῆς εὐτυχίας του.

ΜΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΗ ΚΑΘ' ΕΒΔΟΜΑΔΑ

Ἴνα καθάρσις εὐχερῶς καὶ ἐπιτυχῶς δοχθῆ, εἰς θ' εἶχε τεθῆ ἔλαιον, ρίψον ἐν αὐτῷ ποσότητά τινα σπόρου βάμβακος καὶ ψυχροῦ ὕδατος, ἅτινα καλῶς ἀνακίνησον. Εἶτα χύσε μόνον τὸ ὕδωρ καὶ ἀντ' αὐτοῦ πρόσθεσε νέον, ἐπανάλαβε δὲ τοῦτο τετράκις, καὶ ἔχεις τὸ ποθούμενον.

Ἐν Τριπόλει.

Θ. Κ.

Ἐπειδὴ εἶν' ἐνδεχόμενον νὰ διακοπῆ κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους ἡ ἐκδοσις τῆς Ἐστίας, γνωστοποιεῖται πρὸς τοὺς ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ τῇ ἀλλοδαπῇ συνδρομητὰς αὐτῆς, ὅτι συνδρομαὶ διὰ τὸ ἔτος 1881 δὲν εἶνε δεκταὶ πρὸ τῆς 1 προσεχοῦς Ἰανουαρίου.

Ἄδριανουπόλεως, οἱ ὠραῖοι ἐκείνοι στρατοὶ παρίσταντο εἰς τὴν φαντασίαν μου ὡς φαεινὴ τις ὄπτασις, καὶ ἔστεκα ὀλίγον διὰ τὴν παρατηρήσασθαι τὴν πύλην, ὡς εἰ ἔμελλε νὰ προκύψῃ ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμήν ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασᾶς, ὁ κήρυξ τῶν αὐτοκρατορικῶν στρατευμάτων.

Ὁ ἐπὶ τῆς κατασκηνώσεως πρῶτος πασᾶς προῆγε τῶντι πάντων, ἔχων δύο οὐράς ἵππων, σημαία τοῦ ἀξιωματοῦ του. Ὅπισθεν αὐτοῦ ἐφαίνετο μακρόθεν ζώηροτάτη τις λάμψις· ἦσαν ὀκτακισχίλια χαλκᾶ κοχλιάρια ἐμπηγμένα εἰς τὰ σαρικήα ὀκτακισχιλίων γενιτσάρων, ὧν ἐν μέσῳ ἐκυμαίνοντο τὰ πτερὰ τοῦ ἐρωθιοῦ, καὶ ἀπῆστροπτον αἱ πανοπλῖαι τῶν φαλαγγάρχων, ἀκολουθουμένων ὑπὸ στρατοῦ ὄλου ὀπλοφόρων καὶ ὀψοκόμων. Ὅπισθεν τῶν γενιτσάρων ἠκολούθει μικρὸς στρατὸς ἐθελοντῶν καὶ παίδων, μὲ στολὰς μεταξωτάς, μὲ θώρακας σιδηροῦς, μὲ ἀποστίλθοντα κρᾶν, ἀκολουθουμένων ὑπὸ μουσικῶν· ὀπισθεν τῶν παίδων ἤρχοντο οἱ πυροβολισταὶ, μὲ τὰ κανόνια συνδεδεμένα πρὸς ἄλληλα δι' ἀλύσεων σιδηρῶν· κατόπιν δ' ἄλλος μικρὸς στρατὸς ἀγάδων, παίδων, θαλαμηπόλων, στρατιωτῶν τιμαριωτῶν ἐπιβαινόντων ἵππους θωρακοφόρους καὶ θυσανοφόρους. Οὗτοι δὲ πάντες συναπετέλουν μόνον τὴν ἐμπροσθοφυλακὴν. Ὑπεράνω δὲ τῶν συμπυκνωμένων τάξεων ἠνεμίζοντο σημαῖαι μυριόχρωμοι, καὶ ἐκυμαίνοντο αἱ ἀλογουραὶ, καὶ συνεκρούοντο λόγχοι, σπάθαι, τόξα, φρετέραι, τοξοβόλα, ὧν διὰ μέσου μόλις ἐφαίνοντο αἱ ἡλιοκαεῖς ὄψεις τῶν πολεμιστῶν τῆς Κρήτης καὶ Περσίας. Οἱ δὲ παράχορδοι ἤχοι τῶν τυμπάνων, τῶν αὐλῶν, τῶν σαλπίνγων καὶ τῶν τουμπελεικίων, ἡ φωνὴ τῶν ψαλτῶν συνοδευομένη ὑπὸ τῆς τῶν γενιτσάρων, ἡ κλαγγὴ τῶν πανοπλιῶν, ὁ τριγμὸς τῶν ἀλύσεων, καὶ αἱ ἐπιφωνήσεις Ἄλλᾳ, συνεχέοντο εἰς ὄρυμαγδὸν χαρμύσνον καὶ φοβερὸν, ὅστις ἀπὸ τοῦ πεδίου τοῦ Δαοῦδ πασᾶ ἐξέτεινετο ἕως εἰς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην τοῦ Κερκτίου κόλπου.

Ἡ ζωγράφου καὶ ποιηταί, ὅσοι ἐμελετήσατε μετ' ἀγάπης τὸν ὠραῖον, πλὴν διὰ παντὸς ἐξαφανισθέντα ἀνατολικὸν κόσμον, βοηθήσατέ με νὰ παραστήσω ἀκήρατον τὴν ἐκ τῶν ἀρχαίων τειχῶν τῆς Σταμποῦλ ἔξοδον τοῦ μυθώδους στρατοῦ Μωάμεθ τοῦ Γ'.

Ἡ προφυλακὴ ἐξῆλθεν ἤδη. Προβαίνει δὲ μία ἄλλη λάμψις. Εἶνε ὁ Σουλτάνος; Ὅχι, ἡ Θεότης ἀκόμη ἴσως δὲν ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ ναοῦ. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ εὐνοουμένου βεζίρη. Εἶνε τεσσαράκοντα ἀγάδες, ὅλοι μὲ σαμουρόγουσαν, ἐπάνω εἰς τεσσαράκοντα ἵππους μ' ἐφίππια ἐκ μεταξοπίλου καὶ ἀργυροχαλίνους, εἰς οὓς ἐπακολουθοῦσι πλῆθος παίδων καὶ ἵπποκόμων ἐν πομπῇ, ἀγόντων διὰ τῆς χειρὸς τεσσαράκοντα ἵππους χρυσοσάκτους, φέροντας θώρακας, ῥόπαλα καὶ σπάθας.

Καὶ ἄλλη συνοδία προκύπτει. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε οἱ γραμματεῖς τοῦ κράτους, οἱ ὑπουργοὶ, οἱ μεγάλοι ἀξιωματικοὶ τοῦ Σεραγίου, καὶ ὁ μέγας θησαυροφύλαξ, ἀκολουθούμενοι ὑπὸ μουσικῶν, καὶ σμήνηους ἐθελοντῶν, μὲ σκούφους πορφυροῦς καὶ πτεροστολίστους, ἐνδεδυμένοι μὲ γούνας, μὲ ταφετὰν ἐρυθρὸν, μὲ δοράς λεοπάρδου, καὶ μὲ καλπᾶκια οὐγγρικά, ὀπλισμένοι μὲ μακρὰς λόγχας μεταξοσκεπεῖς καὶ ἀνθοστεφεῖς.

Ἄλλο κύμα ἵππων ἐξαστραπτόντων προκύπτει ἐκ τῆς πύλης τῆς Ἀδριανουπόλεως. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε ἡ συνοδία τοῦ μεγάλου βεζίρου. Προηγείται εἰς τὸν τοξοβολητῶν ἐφίππων, προδρόμων, καὶ ἀγάδων ἀξίων ἀμοιβῆς παρὰ τοῦ μεγάλου Κυρίου, ἀκολούθως ἄλλοι τεσσαράκοντα ἀγάδες τοῦ μεγάλου βεζίρου ἐν μέσῳ δάσους χιλίων διακοσίων λογχῶν ἐξ ἰνδοκαλάμου, ἄς κρατούσι χίλιοι διακόσιοι παῖδες, καὶ ἄλλοι τεσσαράκοντα παῖδες τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐνδεδυμένοι χρυσομήλινα, καὶ ὀπλισμένοι μὲ τόξα καὶ φρετέρας χρυσοκεντήτους, καθὼς καὶ ἄλλοι διακόσιοι νεανίσκοι, διηρημένοι εἰς ἐξ λόχους ἐξ διαφόρων χρωμάτων, ὧν ἐν μέσῳ ἵππεύουσιν οἱ μεγιστᾶνες καὶ συγγενεῖς τοῦ μεγάλου βεζίρου, ἐπακολουθούμενοι ἀπὸ στίφη ἵπποκόμων, ὀπλοφόρων, ὑπαλλήλων, δούλων, παίδων, ἀγάδων χρυσοστολίστων καὶ σηματοφόρων φερόντων μεταξωτὰς σημαίας· ἔσχατος δὲ πάντων ὁ Κεχαγιάμπης, ὑπουργὸς τῶν ἐσωτερικῶν, περικυκλωμένος ἀπὸ δώδεκα τσαοῦσιδες, ἐκτελεστὰς τῶν δικαστικῶν ἀποφάσεων, ἀκολουθουμένους ὑπὸ τῆς λοιπῆς συνοδίας τοῦ μεγάλου βεζίρη.

Ἄλλο πλῆθος προχέεται ἐκ τῶν τειχῶν. Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Εἶνε στίφη τσαοῦσιδων, προδρόμων καὶ ὑπαλλήλων λαμπροστολίστων, οἵτινες συναποτελοῦσι τὴν συνοδίαν τῶν νομοδιδασκάλων, τῶν μολλάδων καὶ μουδεββίδων, εἰς οὓς ἐπακολουθεῖ ὁ ἀρχικυνηγὸς, ὁ ἐπὶ τῆς θήρας τῶν ἱεράκων, τῶν γυπῶν, τῶν ὀρνέων, τῶν ἱκτινίων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ ἑλῆς ἵππέων φερόντων ἐπὶ τοῦ ἐφιππίου τοῦς παρδαλιδεῖς τοὺς ἡσκημένους εἰς τὴν θήραν, καὶ σμήνηους ἱερακαρίων, θωρακοφόρων, τεταρτιαστῶν, καὶ τῶν φυλασσόντων τὰς ἀγρίας γαλας, τὰς σημαίας τῶν σαλπιστῶν καὶ τὰς στολὰς τῶν ἐπισάκτων καὶ διαλίθων σκύλων.

Ἄλλο πλῆθος προκύπτει. Οἱ θεαταὶ ῥίπτονται πρηνεῖς κατὰ γῆς· εἶνε ὁ Σουλτάνος! Δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ Σουλτάνος. Δὲν εἶνε ἡ κεφαλή ἄλλ' ἡ καρδία τοῦ στρατοῦ· τὸ ζώπυρον τῆς ἀνδρίας καὶ τῆς ἱεράς ὀργῆς, ἡ κίβωτος τῆς διαθήκης, τὸ θριαμβικὸν ἔργμα τῶν μουσουλμάνων, οὗτινος πέριξ θὰ ὑψωθῶσι σωροὶ πτωμάτων, καὶ θὰ βεῦσωσι χεῖμαξροὶ αἵματος, ἡ πρασίνη σημαία τοῦ Προφήτου, τὸ ἐμβλημα τῶν ἐμβλημάτων, ληφθεῖσα ἐκ τοῦ τζαμίου τοῦ σουλτάν Ἀχμεδ, κυματίζουσα ἐν μέσῳ στίφους ἀγρίου δερβίσιδων κεκα-

μον, κατεσπαρμένην μ' ἐρείπια καπνίζοντα και μὲ πυρκαϊίδας ἐκ κρηνίων.

* *

Ἄν και ἡ Κωνσταντινούπολις κατὰ πᾶσαν ὥραν τῆς ἡμέρας φαίνεται πολὺ φιλεργός, πράγματι ὅμως εἶνε ἕως ἡ δακνηροτέρη πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὡς πρὸς τοῦτο δὲ και οἱ φράγκοι και οἱ τούρκοι δύνανται νὰ διαμφισθηθῶσι τὰ πρωτεία. Ὅλοιοι σιγῶνονται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀργότερα. Καὶ τὸ θέρος ἀκόμη, τὴν ὥραν δηλ. τοῦ ἔτους, καθ' ἣν αἱ ἡμέτεροι πόλεις εὐρίσκονται εἰς κίνησιν ἀπ' ἄκρου ἕως ἄκρου, ἡ Κωνσταντινούπολις κοιμᾶται ἀκόμη. Πρὶν ἀναβῆ πολλὸ ὑψηλὰ ὁ ἥλιος, εἶνε ἀδύνατον νὰ εὕρη τις ἐν κερφειῶν, διὰ νὰ πῆ ἕνα κυθίσκον καφέ. Ξενοδοχεῖα, ἐργοστάσια, ἀγοραὶ, τράπεζαι, τὰ πάντα βέγγουσι ἐυφροσύνας, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ μετακινήθῃ τις οὐδὲ μὲ τὸ κανόνιον. Πρόσθετες εἰς ταῦτα και τὰς ἐορτάς τὴν παρασκευὴν τῶν τούρκων, τὸ σάββατον τῶν ἐβραίων, τὴν κυριακὴν τῶν χριστιανῶν, τοὺς ἀναριθμήτους ἀγίους τῶν ἐλληνικῶν και ἀρμενικῶν καλενδαρίων, αἱ ὁποῖαι ἐορτάζονται μετὰ μεγίστης ἀκριβείας, ἐορτάς, αἵτινες, εἰ και μερικαὶ, ἐπιβάλλουσι ὅμως ἐξ ἀνάγκης τὴν ἀργίαν και εἰς μέγα μέρος τῶν ἀλλοδόξων κατοίκων, και θὰ ἔχῃς ἰδέαν τινὰ τῆς ἐργασίας, τὴν ὁποῖαν εἶνε δυνατὸν νὰ κάμῃ ἡ Κωνσταντινούπολις ἐν τῇ περιόδῳ τῶν ἐπτὰ ἡμερῶν. Ὑπάρχουσι γραφεῖα, τὰ ὁποῖα δὲν ἀνοίγουν παρὰ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας καθ' ἑβδομάδα. Καθ' ἑκάστην ὑπάρχει και εἰς τῶν πέντε μεγάλων λαῶν, ὅσους περιφέρεται ἄεργος εἰς τοὺς δρόμους, μ' ἐνδυμασίαν ἐορτάσιμον, μὴ ἐπιζητῶν ἄλλο τι παρὰ πῶς νὰ σκοτώσῃ τὸν καιρὸν. Ἐν τούτῳ δὲ οἱ τούρκοι εἶνε ἀριστοτέχναι. Εἶνε ἱκανοὶ νὰ κάμουν νὰ διαρκέσῃ ἡμισίαν ἡμέραν εἰς κυθίσκος καφέ, και νὰ μείνωσιν ἀκίνητοι ὑπὸ τὴν κυπάρισον ἐνὸς κοιμητηρίου πέντε ὥρας. Ἡ ἀργία των εἶνε ἀληθὴς ἡ ἀπόλυτος ἀργία, ἀδελφὴ τοῦ θανάτου, ὅπως ὁ ὕπνος, βαθεῖα ἀνάπαυσις ὅλων τῶν δυνάμεων, ἀναστολὴ ὅλων τῶν φροντίδων, τρόπος ὑπάρξεως ὅλων ἀγνωστος εἰς ὅλους τοὺς εὐρωπαίους. Οὐ μόνον δὲ δὲν κάμουν τοὺλάχιστον περιπάτον, ἀλλ' οὐδὲ θέλουν νὰ τὸν ἡξέουρον. Ἐν Σταμπούλ δὲν ὑπάρχουν περιπάτοι ἐπίτηδες κατεσκευασμένοι, και ἂν ὑπῆρχον δὲ, ὁ τούρκος δὲν θὰ ὑπήγαιεν εἰς αὐτοὺς, διότι τὸ νὰ ὑπάγῃ εἰς ὄρισμένον τι μέρος ἐπίτηδες διὰ νὰ κινήθῃ. τοῦτο φαίνεται εἰς αὐτὸν εἶδος τι ἐργασίας. Ὁ τούρκος εἰσέρχεται εἰς τὸ πρῶτον νεκροταφεῖον ὅπου τύχῃ, ἢ διέρχεται τὸν πρῶτον δρόμον εἰς τὸν ὁποῖον εὐρεθῆ, και ὑπάγει ἀσκόπως και ὅπου τὸν φέρουσιν οἱ πόδες του, ὅπου τὸν φέρουν οἱ ἐλιγμοὶ τῶν στενωπῶν, ὅπου τὸν συμπαρασύρῃ τὸ πλῆθος. Σπανίως ὑπάγει εἰς τόπον τινὰ, ἀπλῶς και μόνον διὰ νὰ ἴδῃ τὸν τόπον αὐτόν. Ὑπάρχουσιν ἐν Σταμπούλ τούρκοι, οἵτινες οὐδέποτε προσχώρη-

σαν ἐπέκεινα τοῦ Κασίμ-πασᾶ, μεγιστᾶνες μουσουλᾶνοι, οἵτινες οὐδέποτε ἐξεμύτισαν ἐκτὸς τῶν Πριγκιπωννήσων ὅπου ἔχουν ἕνα φίλον, ἢ ἐκτὸς τοῦ Βοσπόρου, ὅπου εὐρίσκεται ἡ ἔπαυλις των. Δι' αὐτοὺς τὸ ἔπακρον τῆς εὐδαιμονίας συνίσταται εἰς τὴν ἀργίαν τῆς διανοίας και τοῦ σώματος. Ὅθεν και ἀφίνουσι εἰς τοὺς χριστιανούς τὰ μεγάλα βιομηχανικὰ ἔργα, ἄτινα ἀπαιτοῦσι φροντίδας, τρεχάματα και ταξείδια, και περιορίζονται εἰς τὸ μικρὸν ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον εὐπορεῖ νὰ κάμῃ τις και καθήμενος, και μὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς μᾶλλον παρὰ μὲ τὸν οὖν. Ἡ ἐργασία, ἣτις παρ' ἡμῖν δεσπόζει και κανονίζει ὅλας τὰς ἐπιλοίπους ἀσχολίας τοῦ βίου, ἐκεῖ ὑποτάσσεται ὡς ἀσχολία δευτερεύουσα εἰς τὴν εὐμάρειαν και εἰς ὅλας τὰς ἡδονάς. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνάπαυσις εἶνε διακοπὴ τῆς ἐργασίας, παρ' αὐτοῖς ἡ ἐργασία εἶνε ἀπλῆ τις ἀναστολὴ τῆς ἀναπαύσεως. Πρῶτον εἶνε ἀνάγκη ἀντι πάσης θυσίας νὰ νυστάξῃ τις, νὰ κοιμηθῇ, νὰ καπνίσῃ τόσας ὥρας, και ἔπειτα εἰς ἀποσπάσματά τινα τοῦ χρόνου νὰ κάμῃ και κάπι τι διὰ νὰ πορισθῇ τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ὁ χρόνος διὰ τοὺς τούρκους ἔχει ὅλως διάφορον σημασίαν ἢς ἔχει παρ' ἡμῖν. Τὸ νόμισμα τῆς ἡμέρας, τοῦ μηνός, τοῦ ἔτους, δι' αὐτοὺς δὲν ἔχει οὐδὲ τὸ ἕκατοστημόριον τῆς ἀξίας, ἢν ἔχει ἐν Εὐρώπῃ. Ὁ ἐλάχιστος χρόνος, ὃν σὲ ζητεῖ ὁ ὑπάλληλος τουρκικοῦ ὑπουργείου διὰ νὰ σοὶ δώσῃ μίαν οἰανδήποτε ἀπάντησιν περὶ τῆς ἀπλουστερας ὑποθέσεως, εἶνε ἐν ζευγος ἐβδομάδων. Ἡ εὐχαρίστησις νὰ περατώσῃ τις ἐργασίαν τινὰ, μόνον και μόνον διὰ νὰ τὴν περατώσῃ, εἶνε πρᾶγμα ἀκατανόητον εἰς αὐτοὺς. Ἐκτὸς τῶν φορτωμένων ἀχθοφόρων, οὐδένα τούρκον ἀπησχολημένον εἶνε δυνατὸν ν' ἀπαντήσῃ εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅστις νὰ ἐπισπεύδῃ τὸ βῆμα. Ὅλοιοι βαδίζουσι μὲ τὸν αὐτὸν ῥυθμὸν, ὡς ἂν εἰ ἐκἀνόνοιζον ὅλοιοι τὰ βήματά των πρὸς τὸν ἥγον τοῦ αὐτοῦ τυμπάνου. Δι' ἡμᾶς ὁ βίος εἶνε χεῖμαρδος κατακρημνιζόμενος, δι' αὐτοὺς εἶνε ὕδωρ λιμνάζον.

* *

Ἡ Κωνσταντινούπολις εἶνε τὴν ἡμέραν ἡ λαμπροτέρα και τὴν νύκτα ἡ σκοτεινότερη πόλις τῆς Εὐρώπης. Ὀλίγοι φανοὶ, κατὰ μακρὰ διαστήματα τοποθετημένοι, διακόπτουσι μόλις τὸ σκότος εἰς τοὺς κυριωτέρους δρόμους, τὰ δ' ἐπίλοιπα μέρη φαίνονται σκοτεινὰ ὡς ἄντρα, οὐδ' εἶνε δυνατὸν νὰ βεβαιοκινδυνεύσῃ τις εἰς αὐτὰ ἄνευ φαναρίου. Διὰ τοῦτο, ἅμα ἐπελθούσης τῆς νυκτός, ἡ πόλις ἐρημοῦται· οὐδὲ βλέπεις πλέον ἐν αὐτῇ εἰμὴ νυκτοφύλακας, στίφη σαύλων, λαθραίας ἀμαρτωλᾶς, και συμμορίας τινὰς νεανίσκων, οἵτινες ξετρυπώνουν ἀπὸ ὑπόγειά τινα ζυθοπωλεῖα, και φαναράκια μυστηριώδη, τὰ ὁποῖα φαίνονται και γάνονται ἐκ διαλειμμάτων τῆδε κακίσε των στενωπῶν και τῶν νεκροταφείων, ὅπως τὰ φῶτα τὰ ὑπεράνω τῶν τελμάτων ἀτάκτως τῆδε κα-

τῶν πραγμάτων τοῦ κόσμου τούτου, ὅπερ πάρα πολὺ ὁμοιάζει μὲ τὴν περὶ τοῦ πεπραμένου πί-
στιν τῶν μουσουλμάνων, καὶ μὲ τὴν γαλήνιον ἀ-
φροντισίαν τῶν τυχοδιωκτῶν. Τὸ πνεῦμα τοῦ
λαοῦ ἐκείνου, ὅστις ζῆ, καθὰ λέγει τις ποιητής, ἐν
στενοτάτῃ οἰκειότητι μὲ τὸν θάνατον, θεωρῶν
τὸν βίον ὡς ὀδοποιρίαν, καθ' ἣν οὔτε καιρὸς μέ-
νει οὔτε ὠφελεῖ νὰ σχεδιάσῃ τις πράγματα με-
γάλα, ἅτινα δὲν κατορθοῦνται εἰμὴ διὰ μακρῶν
κόπων, προσκολλᾶται κατὰ μικρὸν καὶ εἰς τὸν
εὐρωπαϊόν, καὶ μεταπίθει αὐτὸν νὰ ζῆ πρὸς ὤ-
ραν, χωρὶς νὰ μεριμνᾷ πάρα πολὺ περὶ τῶν πραγ-
μάτων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ παριστῶν ὡς
πρὸς αὐτὸν, καθ' ὅσον τῷ εἶνε δυνατὸν, τὸ ἦτυ-
χον καὶ ἀπλοῦν πρόσωπον τοῦ θεατοῦ. Ἀναστρε-
φόμενός τις πρὸς λαοὺς οὕτω διαφόρους, καὶ ὀ-
φείλων νὰ σκέπτεται καὶ νὰ ὀμιλῇ ὀλίγον ὅπως ὀ-
λοι, προσκίτῃται ἐλαφρότητα τινὰ πνεύματος,
μεθ' ἧς παρέρχεται ἀμερίμως πολλὰ αἰσθήματα
καὶ πολλὰς ἰδέας, πρὸς ἃ ἡμεῖς οἴκοι θὰ ἠθέλο-
μεν νὰ συμμορφώσωμεν ὄλον τὸν κόσμον, καὶ ἐκ
τῆς ἐπιτυχίας τῆς συμμορφώσεως ταύτης ἢ μὴ
παθαινόμεθα μεγάλως. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι ἡ παρου-
σία τοῦ μουσουλμανικοῦ λαοῦ, θέμα ἀδιάλει-
πτον περιεργίας καὶ παρατηρήσεως, εἶνε θέλημα
καθημερινόν, φαιδρῶνον τὴν διάνοιαν καὶ ἀπο-
τρέπον αὐτὴν ἀπὸ πολλῶν ἰδεῶν καὶ ἀπὸ πολλῶν
φροντίδων. Συντελεῖ δὲ εἰς τοῦτο καὶ αὐτὴ ἡ πόλις,
πολὺ πλείοτερον ὅσον ἤθελεν εἶνε τοῦτο δυνατὸν εἶ-
τάς ἡμετέρας πόλεις, καθ' ἃς τὸ βλέμμα καὶ ἡ διάνο-
ια εἶνε διαρκῶς σχεδὸν περιωρισμένη ἐντὸς μιᾶς
ὁδοῦ ἢ ἐντὸς ἐνὸς στενοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ ἐκεῖ, κατὰ
πᾶσαν στιγμὴν, ὁ ὀφθαλμὸς καὶ ἡ διάνοια εὐρί-
σκουσιν ὑπεκφυγῆν, δι' ἧς ἐκσφενδονῶνται εἰς ἀ-
ποστάσεις μακρὰς καὶ χαριέτσας. Ὑπάρχει τέλος
ἐκεῖ ἀπόλυτος ἐλευθερία βίου, ὡς ἐκ τῆς μεγί-
στης διαφορᾶς τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων : ἐκεῖ δύνα-
ται νὰ πράξῃ τις τὰ πάντα, καὶ οὐδεὶς διὰ τοῦτο
ἐκπληττεται· μόλις δὲ διαδοθῆσιν καὶ λησμονεῖ-
ται καὶ ἡ περὶ τοῦ παραδοξοτάτου πράγματος
εἰδήσις ἐν τῇ ἀπεράντῳ ἐκείνῃ ἡθικῇ ἀναρχίᾳ·
οἱ δ' εὐρωπαῖοι διάγουσιν ἐκεῖ ὡς ἐν συνδέσμῳ
δημοκρατιῶν, ἀπολαμβάνοντες ἐλευθερίας, ἧς θ' ἀπῆ-
λας πᾶς τις ἐν οἰκῷ ποτε εὐρωπαϊκῇ πόλει κατὰ
τάς ὥρας μεγίστης τινὸς ἀνατροπῆς. Ἐπικρατεῖ
ἐκεῖ ἀτελεύτητος, οὕτως εἰπεῖν, νυκτερινὸς χο-
ρὸς, διηνεκῆς καθαρὰ δευτέρου. Διὰ τοῦτο δὲ μάλ-
λον παρὰ διὰ τὰς καλλονὰς τῆς ἡ Κωνσταντι-
νούπολις εἶνε πόλις, ἣν δὲν δύναται νὰ κατοικήσῃ
τις ἐπὶ τινὰ χρόνον, χωρὶς νὰ τὴν ἐνθυμῆται κα-
τόπιν μετὰ τινος αἰσθήματος σχεδὸν νοσταλγίας·
διὰ τοῦτο καὶ οἱ εὐρωπαῖοι τὴν ἀγαπῶσι δια-
πύρας καὶ ῥίπτουσιν ἐκεῖ βίβλας βαθεῖας· δίκαιον
δ' εἶνε ὡς πρὸς τοῦτο νὰ τὴν ὀνομάσῃ τις, ὅπως
καὶ οἱ τοῦρκοι ποιητὰ, «τὴν μάγισσιν μυρίων
ἐραστῶν», ἢ νὰ εἴπῃ τὸ παροιμιώδες των λό-
γιον, ὅτι ὅστις πῖρ ἄπαξ ἀπὸ τὸ ὕδωρ τοῦ Τοπ-

χανῆ—, δὲν ἔχει πλέον θεραπείαν,—θὰ μείνῃ διὰ
βίου ἐρωτευμένος.

* * *
Ἡ ἰταλικὴ ἀποικία εἶνε μία τῶν πολυαριθμο-
τέρων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλ' ὄχι καὶ τῶν ὀλ-
βιωτέρων. Ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ ὀλίγοι πλούσιοι,
πολλοὶ ἄθλιοι, ἰδίως ἐργάται ἐκ τῆς μεσημβρινῆς
Ἰταλίας, μὴ εὐίσκοντες ἐργασίαν, εἶνε δ' ἡ ἀ-
θλιώτερον πάσης ἄλλης ἀντιπροσωπευομένη διὰ
τοῦ περιοδικοῦ τύπου, ἐὰν καὶ ὀλως ἀντιπροσω-
πεύεται, διότι αἱ ἐφημερίδες τῆς δὲν κάμνουν
ἄλλο παρὰ νὰ γεννῶνται καὶ ν' ἀποθνήσκουν. Ὅτε
ἤμην ἐκεῖ ἀνεμύνητο ἡ ἐκδοσις τοῦ Ἀνατολίτου,
καὶ ἐξεδόθη τῶνόντι εἰς ἀριθμὸς ὡς δοκίμιον, ὅς-
τις ἀνήγγελλε τοὺς ἀκαδημαϊκοὺς τίτλους καὶ
τάς εἰδικὰς ἀρετὰς τοῦ διευθυντοῦ : ἐβδομηκοντα
ἑπτὰ ὄλας, χωρὶς νὰ συμπεριλάβωμεν καὶ τὴν
μετριοφροσύνην. Πρέπει νὰ διέλθῃ τις τὴν προῖαν
τῆς Κυριακῆς εἰς τὸν δρόμον τοῦ Σταυροδρομίου,
ὅτε αἱ ἰταλικά οἰκογένεια ὑπάγουν εἰς τὴν λει-
τουργίαν. Ἐκεῖ ἀκούει τις ὄλας τὰς διαλέκτους
τῆς Ἰταλίας. Τὸ ἄκουσμα τοῦτο μ' ἠύφραινεν,
ἀλλ' ὄχι πάντοτε. Ἐνίοτε ἠσθανόμην οἰκτον βλέ-
πων τοὺς ἀπάτριδας τούτους ὁμοσηνεῖς μου, ὧν
πολλοὶ θὰ ἐξεσφενδονήθησαν ἐκεῖ τίς οἶδεν ὑπὸ
ποῖαν παραδόξῳ ἢ ὀδυνηρῶν συμβαμάτων βλέ-
πων τοὺς γέροντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν θὰ ἐπα-
νέβλεπον πλέον τὴν Ἰταλίαν, τὰ παιδιὰ ἐκείνα,
ἐν οἷς τὸ ὄνομα τοῦτο δὲν θὰ διήγειρον εἰμὴ εἰ-
κόνα συγκεχυμένην τόπου προσφιλοῦς καὶ μακρο-
νοῦ· τὰς νεάνιδας ἐκείνας, ὧν πολλὰ ἐμελλον νὰ
νυμφευθῶσιν ἄλλοσηνεῖς, καὶ νὰ καταρτίσωσιν οἰ-
κογενεῖας, ἐν αἷς δὲν θ' ἀπέμενεν ἄλλο τι ἰταλι-
κὸν παρὰ τὸ ὄνομα καὶ αἱ ἀναμνήσεις τῆς μη-
τρὸς. Ἐβλεπα ὠραίας Γενουκίας, αἵτινες ἐνόμι-
ζες, ὅτι μόλις πρὸ ὀλίγου κατέβησαν ἀπὸ τοὺς
κῆπους τῆς Ἀκασόλας, ὠραία προσωπάρια νεα-
πολιτικά, μικρὰς ἰδιοτρόπους κεφαλὰς, τὰς ὀ-
ποιὰς ἐνόμιζα ὅτι ἀπῆνθησα ἐκατοντάκις ὑπὸ τὰ
πρόστοα τοῦ Πάδου ἢ ὑπὸ τὴν Στοῦν τῶν Με-
διολάνων. Ἦθελα νὰ τὰς δέσω ὄλας ἀνὰ δύο μὲ
μικρὰν ῥοδόχρουν ταινίαν, νὰ τὰς ἐπιβιβάσω εἰς
πλοῖον, καὶ νὰ τὰς ἐπαναφέρω εἰς Ἰταλίαν, δια-
πλέον δεκαπέντε κόμβους τὴν ὥραν. Περιεργίας
χάριν θὰ μετέφερα εἰς Ἰταλίαν καὶ ἐν δοκίμιον
τῆς ἰταλικῆς γλώσσης τῆς καθομιλουμένης ἐν
Σταυροδρομίῳ ὑπὸ τῶν ἰθαγενῶν τῆς ἰταλικῆς
ἀποικίας, καὶ ἰδίως τῶν τῆς τρίτης καὶ τετάρ-
της γενεᾶς. Ἐὰν τὴν ἤκουεν ἀκαδημαϊκὸς τις
τῆς Κρούσκας θὰ καταλαμβάνετο ὑπὸ τεταρταίου
πυρετοῦ καὶ θὰ ἐπίπτε κλινήρης. Ἡ γλώσσα, ἣ-
τις θὰ ἐσχηματίζετο, ἐὰν ἀνεμίγνυτο τὸ ἴδιον ἰ-
δίωμα εἰς θυρωρὸς πεδευμόντιος, εἰς ἀμαξήλατης
λουβαρδὸς καὶ εἰς ἀχθοφόρος τῆς Ῥωμανίας, νο-
μίζω ὅτι θὰ ἦτο ὀλιγώτερον φάουλν τῆς ἰταλικῆς
γλώσσης, ἥτις λαλεῖται παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Κε-
ρατίου κόλπου. Εἶνε ἰταλικὴ ἤδη νοθευμένη, πε-

σκελή και τὴν κεφαλὴν ὄπισθεν παραπετάσματος, καὶ εἶνε σχεδὸν πάντοτε ὁ πρωταγωνιστῆς μικρῶν τινων κωμωδιῶν, παραδόξως γελωτοποικῶν, ὧν τὸ θέμα εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ῥαδιουργία τις ἐρωτικῆ. Εἶνε ὁμοίωμα, ἀλλὰ παραφθαρμένον τοῦ Πολλικινέλλα, εὐήθης, πανοῦργος, κυνικός, ἀσελγῆς ὡς Σάτυρος, αἰσχρολόγος ὡς πόρνη, προκαλῶν ὅχι τὸν γέλωτα, ἀλλὰ τοὺς ἐνθουσιώδεις ὠρυγμούς τοῦ ἀκροατηρίου του μὲ παντὸς εἶδους ὀξύμωρα, λογοπαίγνια καὶ κινήματα παράδοξα, παριστῶντα συνήθως ἢ ὑπαινιπτόμενα μίαν αἰσχροτότητα. Ποίου δέ τινος εἶδους εἶνε αἱ αἰσχροτότητες αὐταί, τὸ φαντάζεται τις εὐκόλως, ὅταν μάθῃ, ὅτι ὁ Καραγκιόζης, ἐὰν κατὰ τὸ πνεῦμα ὁμοιάζει τὸν Πολλικινέλλα, κατὰ τὸ σῶμα ὁμοιάζει τὸν Πρίαπον· τῆς δ' ὁμοιότητός του ταύτης ὁ Καραγκιόζης, πρὶν ἢ λογοκρισία περιόψῃ ὀλίγον τὴν ἀπεριόριστόν του ἐλευθερίαν, ἔδιδεν ἀδιαλείπτως δειγμάτων ὁρατὰ εἰς τὴν πλατεῖαν, καὶ συχνότατα ὅλη ἢ κωμωδία περιεστρέφετο εἰς τὸ εὐγενέστατον τοῦτο θέμα.

* * *
Ἐπιθυμῶν νὰ σπουδάσω ὀλίγον τὴν τουρκικὴν μαγειρικὴν, εἶπα καὶ μὲ ὠδήγησαν οἱ ἐν Σταυροδρομίῳ καλοὶ μου φίλοι εἰς μαγειρεῖον εἰδικόν, ὅπου εὐρίσκονται ὅλα τὰ ἀνατολικὰ φαγητὰ, ἀπὸ τῶν ἐκλεκτῶν λιχνευμάτων τοῦ Σεραγίου μέχρι τοῦ καμψίου κρέατος, παρεσκευασμένου ἀραβιστί, καὶ τοῦ ἵππειου, ἠρτυμένου τουρκομανιστί. Ὁ φίλος Σαντόρος διέταξε λοιπὸν γεῦμα αὐστηρῶς τουρκικὸν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, ἐγὼ δὲ παροτρύνων ἑμαυτὸν διὰ τοῦ παραδείγματος πολλῶν ἐξόχων ἀνδρῶν, ἀποθανόντων χάριν τῆς ἐπιστήμης, ἔρριψα μέσα μου ἀπὸ ὅλα ὀλίγον, χωρὶς νὰ ἐκβάλω ἄγκυαν. Παρετέθησαν δὲ πλείοτερα τῶν εἴκοσι πινακίων. Οἱ τοῦρκοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ἀνατολικοὶ λαοὶ, ὁμοιάζουν ὀλίγον ὡς πρὸς τοῦτο τὰ παιδιὰ· ἀντὶ νὰ φάγουν ὀλίγα τινὰ καὶ νὰ χορτάσουν, προτιμοῦν νὰ τσιμποῦν ὀλίγον τι καὶ ἀπὸ πολλά. Ποιμένες ἕως προχθὲς, ἀφ' οὗ ἔγειναν πολῖται, φαίνεται ὅτι περιφρονοῦσι τὴν ἀπλότητα τῆς τραπέζης ὡς πενιχρόν τι καὶ εὐτελές. Δὲν δύναμαι νὰ περιγράψω ὅλα τὰ πινακία, ὅσα παρετέθησαν, ἀφ' οὗ τῶν πλείστων ἐξ αὐτῶν δὲν σώζω παρ' ἀριστόν τινα ἀπαισίαν ἀνάμνησιν. Ἐνθυμοῦμαι τὸ *κεμπάμπ*, συγκείμενον ἐκ μικροτάτων τεμαχίων προβατείου κρέατος ἐψημένων εἰς τὸ πῦρ, ἠδυσμένων μὲ πολὺ πέπερι καὶ καρυόφυλλον, καὶ ἐπιθεθειμένον ἐπάνω εἰς δύο πίττας μαλακὰς καὶ παχείας ἔδρασμα ἀρμωδιώτατον διὰ τὰ ἐλαφρὰ πληνμελήματα. Ἀναμνησχομαι ἀκόμη ἐνίοτε τὴν γεῦσιν τοῦ *πιλαβιοῦ*, παρεσκευασμένου ἐξ ὀρυζίου καὶ προβατείου κρέατος, ὅπερ εἶνε ὁ οὐ οὐκ ἄνευ ὄρος ὄλων τῶν γευμάτων, καὶ οὕτως εἶπεν τὸ ἱερὸν ἔδρασμα τῶν τοῦρκων, ὅπως τὰ μακκαρόνιαδιὰ τοὺς νεαπολίτας, τὸ *κουσκουσοῦ* διὰ τοὺς ἀραβας, καὶ

τὸ *puchero* διὰ τοὺς ἰσπανούς. Ἐνθυμοῦμαι, καὶ εἶνε τὸ μόνον πρᾶγμα, ὅπερ ἐνθυμοῦμαι μετὰ πόθου, τὸ *Κούσι-ἀμπ*, τὸ ὁποῖον πίνει τις μὲ τὸ κοχλιάριον εἰς τὸ τέλος τῆς τραπέζης, παρεσκευασμένον ἀπὸ σταφίδας, ἀπὸ μῆλα, δαμάσκηνα, καὶ ἄλλα ὀπωρικά, νερόβραστα καὶ ἀναμεμιγμένα μὲ πολὺ σάκχαρι, ἠδυσμένα δὲ μὲ ἔλαιον μόστου, καὶ μὲ ροδόσταγμα καὶ κεδρόσταγμα. Παρετέθησαν ἀκολούθως καὶ πολλὰ ἄλλα πινακίδια ἀρνείου καὶ προβατείου κρέατος, κατακεραμισμένου καὶ βρασμένου τόσον, ὥστε δὲν εἶχε καμμίαν οὐσίαν πλέον· ὀψάρια πλέοντα ἐντὸς τοῦ ἐλαίου, σφαιρίδια ἐξ ὀρυζίου τυλιγμένα εἰς κλιματόφυλλα, γλυκοκολόκυνθα, σαλατικά ζυμωμένα, ζαχαρόβραστα καὶ ζαχαρόπηκτα ὀπωρικά, ἐμβάσματα ἐκ παντοειδῶν ἀρωματικῶν χόρτων, καὶ τοιοῦτων, ὥστε νὰ ὀρισθῇ ἀνὰ ἓν ἐξ αὐτῶν εἰς τὸ τέλος παντὸς ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ κώδικος διὰ τοὺς ἐξ ὑποτροπῆς ἐγκληματίας. Ἐπὶ τέλους ἔν μὲγα πινάκιον γλυκυσμάτων, ἀριστούργημα ἄραβος τινὸς ζαχαροπλάστου, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπῆρχε μικρὸν ἀτμόπλοιο, εἰς λεοντιδεὺς χιμαϊρικός, καὶ καλύβη μικρὰ ζαχαρήνη μὲ καγκελωτὰ παραθυρίδια. Ἐν μῆ ἔλεξι ἐνόμισα ὅτι ἐκένωσα εἰς τὸ σῶμά μου ὀλόκληρον φορητὸν φαρμακεῖον, καὶ ὅτι εἶδα ἓν ἐξ ἐκείνων τῶν γευματιδίων, τὰ ὁποῖα παρασκευάζουσι παιδιὰς χάριν τὰ παιδιάρια, καλύπτοντα μίαν τράπεζαν μὲ πινακίδια πλήρη πλινθίων τριμμένων, χόρτων κατακομμένων καὶ ὀπωρικῶν, ἅτινα μακρόθεν φαίνονται πολὺ ὠραῖα. Ὅλα ταῦτα τὰ πινακία παρατίθενται λίαν ταχέως ἀνὰ τέσσαρα καὶ πέντε διὰ μιᾶς, καὶ οἱ τοῦρκοι ἀλιεύουσιν ἐξ αὐτῶν μὲ τὰ δάκτυλα, ἐπειδὴ παρ' αὐτοῖς δὲν ὑπάρχει ἄλλο τι ἐν χρήσει παρὰ τὸ κοχλιάριον καὶ τὸ μαχίριον· δι' ἵλους δὲ χρησιμεύει ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ποτήριον, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ὑπηρετῆς χύνει ἀδιακόπως νέον ὕδωρ. Ἀπαραλλάκτως ὅμως δὲν ἔκαμναν καὶ οἱ πλησίον ἡμῶν γευματίζοντες τοῦρκοι ἐν τῷ ξενοδοχείῳ ἐκείνῳ. Οἱ τοῦρκοι οὗτοι εἶχαν ἔρωτα πρὸς τὰς ἰθίας αὐτῶν εὐμαρείας τοσοῦτον, ὥστε εἶχαν τοποθετημένα τὰ παπούτσιά των ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐφ' ἧς ἔτρωγον. Ἐκαστος εἶχε τὸ πινακίον του, μετεχειρίζοντο ἀξιόλογα τὸ περόνιον, καὶ ἔπινον οἶνον ἀφθονώτατα, εἰς ὑγείαν τοῦ Μωάμεθ. Ἐκτὸς δὲ τούτου παρετήρησα, ὅτι δὲν ἐφίλουν τὸ ψωμίον, ποῖν ἀρχίσουν νὰ τρώγουν, ὡς καλοὶ μουσουλμάνοι, οὐδ' ἐντρέποντο νὰ ρίπτωσι συχνὰ πικνὰ φλογερά βλέμματα ἐπιθυμίας εἰς τὰς φιάλας μας, εἰ καὶ, κατὰ τὰς ῥήτρας τῶν μουφτήδων, εἶνε ἀμαρτία καὶ τὸ νὰ ρίψῃ τις βλέμμα ἐπάνω εἰς φιάλην οἴνου. Ἄλλως «ὁ πατήρ οὗτος τῶν βδελυγμάτων», οὕτως μία καὶ μόνη σταγὼν ἀρκεῖ νὰ κάμῃ νὰ πέσωσιν ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ μουσουλμάνου «τὰ ἀναθέματα ὄλων τῶν ἀγγέλων τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς», ὅσημέραι διακίδεται ἔτι μάλλον με-

πρωχόν, υποθάλπει τὴν ἀκηριάν, ἐκνευρίζει τὴν οἰκογένειαν, ἥτις, ἐπιφέρουσα τὴν σύγχυσιν τῶν ἐκ τῆς γεννήσεως δικαιωμάτων εἰς τὰς βασιλευούσας δυναστείας, ἀνατρέπει καὶ δυναστείας καὶ κράτη, καὶ ἥτις τέλος ἀντίκειται ὡς φραγμὸς ἀνυπερόβλητος εἰς τὴν συνένωσιν τῆς μουσουλμανικῆς πρὸς τὰς λοιπὰς ἑτεροθρήσκους κατὰ τὴν Ἀνατολὴν κοινωνίας· ἐάν, διὰ τὰ ἐπιστρέψωμεν εἰς τὴν πρώτην αἰτίαν, ὁ ὠραίος ἀραψ νεκρίας, εἶχε τὸ δυστύχημα νὰ γεννηθῆ ὄχι τόσον ῥωμαλέος, ἢ ἐκέκτητο τὴν δύναμιν νὰ ζήσῃ ὀλίγον τι σωφρονέστερος, τίς οἶδεν; ἴσως σήμερον ὑπῆρχεν Ἀνατολὴ εὐτακτος καὶ πολιτισμένη, καὶ ὁ παγκόσμιος πολιτισμὸς ἦτο ἓνα ὅλον αἰῶνα προωδευμένος.

* *

Ἐύρεθεις εἰς Κωνσταντινούπολιν τὸν μῆνα Ῥαμαζάν, ὅστις εἶνε ὁ ἑνάτος τοῦ τουρκικοῦ ἔτους, καὶ καθ' ὃν συμπίπτει ἡ μουσουλμανικὴ νηστεία, ἔβλεπα κατὰ πᾶσαν ἐσπέραν σκηνὴν καμικὴν, ἥτις εἶνε ἀξία περιγραφῆς. Καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς τεσσαρακοστῆς εἶνε ἀπηγορευμένον εἰς τοὺς τούρκους νὰ φάγωσι, νὰ πῖωσι καὶ νὰ καπνίσωσιν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ὅλοι δὲ σχεδὸν συμποσιάζουσιν ἔπειτα καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἀλλ' ἐφ' ὅσον φαίνεται ὁ ἡλιος ὅλοι σχεδὸν εἰσδύνονται τὴν θρησκευτικὴν αὐτὴν ἐντολὴν, καὶ οὐδεὶς τολμᾷ νὰ παρῶν αὐτὴν δημοσίως. Πρωτὰν τινὰ ἀπήλλομεν, ἐγὼ καὶ ὁ φίλος μου, εἰς ἐπίσκεψιν γνωρίμου τινός, ὑπασπιστοῦ τοῦ Σουλτάνου, νέου ἄνευ προλήψεως, καὶ τὸν εὔρομεν ἐν τινι δωματίῳ ἰσογείῳ τῶν ἀνακτόρων, ἔχοντα ἀνὰ χεῖρας κυαθίσκον καφέ.

— Καὶ πῶς, τὸν ἠρώτησεν ὁ Ἰούγκ, τολμᾶτε νὰ πάρετε καφὸν μετὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου;

Ὁ ἀξιωματικὸς ἀνεσθήκωσε τοὺς ὤμους καὶ ἀπεκρίθη, ὅτι πολλὰ ὀλίγον τὸν ἐμελλε καὶ διὰ τὸ ῥαμαζάνιον καὶ διὰ τὴν νηστείαν. Ἀλλ' ἀκριβῶς τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ θύρα ἠνοίχθη, καὶ αὐτὸς ἔκαμε κίνημα τόσον βίαιον διὰ νὰ κρύψῃ τὸν κυαθίσκον, ὥστε τὸν ἔχυσε σχεδὸν μετὰ τῶν ποδῶν του. Ἐκ τούτου ἐννοεῖ τις εὐκόλως πόσον αὐστηρὰν ἐγκράτειαν ὀφείλουσι νὰ τηρῶσιν ὅσοι διατελοῦσιν ὅλην τὴν ἡμέραν πρὸ τὰ βλέμματα τοῦ κόσμου, οἱ κοπηλάται π. χ. Διὰ νὰ ἀπολάσῃ τις τὸ θέαμα τοῦτο, πρέπει νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἴδῃ ἀπὸ τὴν γέφυραν τῆς Βαλιδῆ Σουλτάννας ὀλίγας στιγμὰς πρὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Βλέπει τις ἐκεῖθεν ἄλλους πλέοντας, ἄλλους ὀρμουῦντας, ἄλλους ἐγγὺς καὶ ἄλλους μακρὰν, περὶ τοὺς χιλίους πέριξ. Εἶνε ὅλοι νήστευσι ἀπὸ πρωίας, λυσσῶσιν ἐκ πείνης, τὸ δεῖπνόν των κεῖται ἔτοιμον ἔμπροσθέν των εἰς τὸ καίκιον, στρέφουσιν ἀδιαλείπτως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τοῦ ἡλίου εἰς τὸ δεῖπνον, καὶ ἀπὸ τοῦ δεῖπνου εἰς τὸν ἡλιον, κινουῦνται καὶ φριμάσσουν ὡς τὰ θηρία τοῦ κλωβοῦ καθ'

ἡν στιγμὴν γίνεται εἰς αὐτὰ ἡ διανομὴ τοῦ κρέατος. Μία βολὴ κανονίου ἀναγγέλλει τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Πρὶν παρέλθῃ ἡ στιγμὴ αὕτη, δὲν ὑπάρχει παράδειγμα νὰ βάλῃ τις εἰς τὸ στόμα ψιχίον ἄρτου ἢ σταγόνα ὕδατος. Πολλάκις εἰς γωνίαν τινὰ τοῦ Κερατίου κόλπου παρεκινήσαμεν τοὺς ἄγοντας ἡμᾶς κοπηλάτας νὰ φάγωσιν, ἀλλ' οὗτοι πάντοτε μᾶς ἀπήνησαν: — Γιόκ, γιόκ, γιόκ! — Ὁχι, ὄχι, ὄχι! — στρέφοντες πρὸς τὸν ἡλιον βλέμμα περιδεδές. Ὅταν ὁ ἡλιος κρυφθῆ κατὰ τὸ ἡμισυ ὀπισθεν τῶν ὀρέων, ἀρχίζουσι νὰ λαμβάνουν εἰς τὰς χεῖρας τοὺς ἄρτους των, νὰ τοὺς ψηλαφῶν καὶ νὰ τοὺς ὀσφραίνωνται ἠδυπαθῶς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἐν μικρὸν φωτεινὸν τόξον, τότε ὅλοι ἐκεῖνοι, ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τοὺς ὄρους, ὅλοι ὅσοι κοπηλατοῦν, ὅσοι διαπλέουσιν τὸν Κεράτιον κόλπον, ὅσοι σαλεύονται ἐπὶ τῶν ὕδάτων τοῦ Βοσπόρου, καὶ ὅσοι πλέουσιν ἐπὶ τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, καὶ ὅσοι ἀναπαύονται εἰς τοὺς πλέον ἀποκέντρους ὀρμίσκους τῆς ἀνατολικῆς προαλίας, ὅλοι στρέφουσιν πρὸς δυσμὰς, καὶ ἀτενίζουσιν ἀκίνητοι τὸν ἡλιον, μὲ τὸ στόμα ἀνοικτὸν, μὲ τὸ τεμάχιον τοῦ ἄρτου μετέωρον, καὶ μὲ τὴν χαρὰν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς. Ὅτε πλέον δὲν φαίνεται παρὰ ἐν μόνον σημεῖον πύρινον, τὰ χίλια ψωμῖα προσφάουσιν τὰ χίλια στόματα. Ἐπὶ τέλους τὸ πύρινον σημεῖον ἐξαφανίζεται, τὸ κανόνιον κροτεῖ, καὶ τὴν ἰδίαν ἐκείνην στιγμὴν τριακοντακισχίλιοι ὀδόντες ἀποκόπτουσι ἀπὸ τοὺς χιλίους ἄρτους βλωμοὺς ὑπερμεγέθεις. Ἀλλὰ τί λέγω χιλίους! Εἰς ὅλας τὰς οἰκίας, εἰς ὅλα τὰ καφενεῖα, εἰς ὅλα τὰ καπηλεῖα συμβαίνει τὴν αὐτὴν ἐκείνην στιγμὴν τὸ αὐτὸ πρᾶγμα· καὶ ἐπὶ τινὰ χρόνον ἡ τουρκικὴ πόλις δὲν εἶνε ἄλλο τι παρὰ τέρας μ' ἑκατοντακισχίλια στόματα ῥοφῶντα καὶ βροχθίζοντα.

* *

Ἀλλὰ τί πρᾶγμα πρέπει νὰ ἦτο ἡ πόλις αὕτη εἰς τοὺς ὠραίους καιροὺς τῆς ὀθωμανικῆς δόξης! Δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐκβάλλω ἀπὸ τὸν νοῦν μου τὴν ἰδέαν ταύτην. Τότε ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου, καταλεύκου ἐκ τῶν ἰστίων, δὲν ἀνεφέρετο καπνὸς μαῦρος καταρῥυπαίνων τὸ κυανοῦν χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὕδάτων. Εἰς τὸν λιμένα καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς θαλάσσης τοῦ Μαρμαρᾶ, μετὰ τῶν παλαιῶν πολεμικῶν πλοίων, μὲ τὰς ὑψηλὰς καταγλύπτους πούμπας, μὲ τὰς ἀργυρᾶς ἡμισελήνους, τὰς πορφυρᾶς σημαίας καὶ τοὺς χρυσοῦς φανοὺς, ἐπέπλεον σκελετοὶ συντετριμμένοι καὶ καθημαγμένοι κατέρχων γενουίτικῶν, βενετικῶν καὶ ἰσπανικῶν. Ἐπὶ τοῦ Κερατίου κόλπου δὲν ὑπῆρχον ἐξευγενέαι γέφυραι, καὶ ἀπὸ τῆς μιᾶς ἄκρας μέχρι τῆς ἄλλης ἐπέπλεον μυριάς πλοικρίων πομπῶδως ἐξηρητυμένον, ἐξ ὧν προεῖχον τὰ ἐλαφρότατα ἀκάτια τοῦ στραγίου, σκεπασμένα μὲ σκιαδὰς κοκκίνας ἐχούσας παρυφὰς χρυσᾶς, ὧν τὸ πλήρωμα ἔφερε στολὴν ὅλην ἐκ μετᾶξης.

Μεγάλου Κυρίου, αΐτινες ἐπλήρουν τὸν ἀέρα μὲ ἀρώματα καὶ μὲ καρχασμούς. Ἐνίοτε αὐλικὸς τις, διερχόμενος ἀγυιάν τινα πολυάνθρωπον, ὡχρία ἐξαίφνης, διότι εἶδεν ἐξ ἀνθρώπου ἀσήμου εἰσελθόντας εἰς ἐργαστήριον τι. Οἱ ἐξ οὗτοι ἐξωτερικῶς ἀσήμαντοι ἄνθρωποι ἦσαν ὁ Σουλτάνος, τέσσαρες ἀξιωματικοὶ καὶ εἰς δῆμιος, οἵτινες μετέβαινον ἀπὸ ἐργαστηρίου εἰς ἐργαστήριον διὰ νὰ ἐξακριβώσωσι τὰ μέτρα καὶ σταθμά. Καθ' ἅπαν τὸ ἀπειρομέγεθες σῶμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκόχλαζε ζωὴ πληθωρικὴ καὶ πυρετώδης. Τὸ θησαυροφυλάκιον ἐξεχειλίζεν ἀπὸ χρήματα, αἱ ἀποτῆμαι ἀπὸ ὄπλα, οἱ στρατῶνες ἀπὸ στρατιώτας, οἱ σταθμοὶ τῶν караβανίων ἀπὸ δουλοπύρους. Ἡ ἀγορὰ τῶν δούλων ἦτο μυρμηκία γυναικῶν περικαλλῶν, δουλοπρατριῶν καὶ μεγιστάνων· τὰ κληροδοτήματα συνέδρουν εἰς τὰ μέγιστα ἀρχεῖα τῶν τζαμιῶν· οἱ βεζίροι προπαρσκευάζον ἐκ μακρᾶς ἀποστάσεως εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὰ ἀτελεύτητα χρονικὰ τῆς αὐτοκρατορίας· οἱ ποιηταὶ, συνταξιοῦχοι τοῦ σεραγίου, συνήρχοντο εἰς τὰ λουτρὰ διὰ νὰ ψάλωσι τοὺς αὐτοκρατορικοὺς πολέμους καὶ ἔρωτας· σμῆνη τεχνιτῶν βουλγάρων καὶ ἀρμενίων κατεγίνοντο εἰς ἀνοικοδόμησιν τζαμιῶν ἀπὸ γρανίτας τῆς Αἰγύπτου καὶ μάρμαρα τῆς Πάρου, ἐν ᾧ ἀπὸ θαλάσσης μετεκομίζοντο οἱ κίονες τῶν ναῶν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἀπὸ ξηρᾶς δὲ τὰ λάφυρα τῆς Πέστας καὶ τῆς Ὁρεν· εἰς τὸν λιμένα προπαρσκευάζοντο οἱ στόλοι τριακοσίων ἰστίων, οἵτινες ἔμελλον νὰ φέρωσι τὸν τρόμον εἰς ὅλα τὰ παράλια τῆς Μεσογείου· μεταξὺ τῆς Σταμποῦλ καὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐξεχέοντο ἔφιπποι ἐπτακισχίλιοι Ἰσραηλῆται καὶ ἐπτακισχίλιοι κυνηγετικοὶ φύλακες, εἰς δὲ τὰ διαλείμματα τῶν στρατιωτικῶν στάσεων, τῶν μακρινῶν πολέμων, καὶ τῶν πυρκαϊῶν, αἵτινες ἐντὸς μιᾶς νυκτὸς ἀπετέφρουν εἰκοσακισχιλίας οἰκίας, ἔτελοῦντο ἑορταὶ τριακονθήμεροὶ ἐνώπιον τῶν ἀπεσταλμένων ὄλων τῶν ἐπικρατειῶν τῆς Ἀφρικῆς, τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης. Τότε δὲ ὁ μουσουλμανικὸς ἐθνουσιασμὸς μετεβάλλετο εἰς μανίαν. Θεωμένου τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς αὐτῆς, ἐν μέσῳ τῶν ἀπειρομέγεθων ἐκείνων γαμηλιῶν φοινίκων, τῶν καταφορτωμένων μὲ πτηνὰ, ὀπώρας καὶ κάτοπτρα, οἵτινες διὰ νὰ διέλθωσιν ἦτο ἀνάγκη νὰ καταδαφίζωνται οἰκίαι καὶ τεῖχη· ἐν μέσῳ σειρᾶς λεόντων καὶ σειρήνων ἐκ σακχαρώδους, οὗς ἐκόμιζον ἴπποι ἐπισεσαγμένοι μὲ δαμασκηνὰ ἀργυροῦφραντα· ἐν μέσῳ ὀρέων ἐκ δῶρων βασιλικῶν, ἅτινα προσεκομίζοντο ἐξ ὄλων τῶν μερῶν τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἐξ ὄλων τῶν αὐτῶν τοῦ κόσμου, συναντηλλάσσοντο αἱ πλασταὶ μάχαι τῶν γιαντισάρων μὲ τοὺς μανιώδεις χοροὺς τῶν δερβίσιδων, αἱ αἵματπρᾶι συμπλοκαὶ τῶν χριστιανῶν δεσμοτῶν, μὲ δημοθιναίαι ἀπὸ δεκακισχίλια πινάκια κουκουσού· εἰς τὸν Ἰππὸδρόμον ἐχόρευον οἱ ἐ-

λέφαντες καὶ αἱ καμηλοπαρδάλεις· ἐξαπελύοντο μεταξὺ τοῦ πλήθους αἱ ἄρκοι καὶ αἱ ἀλώπεκες μὲ φυσίγγια πρὸς ἐκπυροσκόρησιν εἰς τὰς οὐράς των· εἰς τὰς ἀλληγορικὰς παντομίμας ἐπηκολούθουν οἱ ἀκόλαστοι χοροὶ, οἱ ἀλλόκοτοι μεταμφιεσμοὶ, αἱ φαντασιώδεις πομπαὶ, οἱ δρόμοι, τὰ συμβολικὰ ἄρματα, τὰ παιγνίδια, αἱ κομωδία, οἱ ἐγκύκλιοι χοροὶ· ἡ δὲ ἑορτὴ μετεβάλλετο κατὰ μικρὸν ἐπερχομένης τῆς νυκτὸς εἰς θόρυβον μανιώδη, καὶ πεντακόσια τζαμιά φωτοβολοῦντα ἐσχημάτιζον ὑπεράνω τῆς πόλεως ἀπέραντον στέφανον δόξης πύρινον, ὅστις ἀνήγγελλεν εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἀσίας καὶ εἰς τοὺς θαλασσοπόρους τῆς Προποντίδος τὰ ὄργια τῆς νέας Βαβυλῶνος. Τοιαύτη ἦτο ἡ Σταμποῦλ, ἡ φοβερὰ, φιλήδονος καὶ ἀρηνιδῶσα Σουλτάνα· πρὸς ἣν παραβαλλομένη ἡ σημερινὴ πόλις δὲν εἶνε πλέον παρὰ γραῖα βασιλίσσα πάσχουσα ἐξ ὑποχονδρίας.

Ἀπησχολημένοι σχεδὸν πάντοτε μὲ τοὺς τούρκους, δὲν ἠνείκησα, ὡς δύναται ἕκαστος νὰ ἐνοήσῃ, νὰ σπουδάσω πολὺ τὰ τρία ἔθνη, τὸ ἀρμενικὸν, τὸ ἐλληνικὸν καὶ τὸ ἐβραϊκὸν, ἅτινα συναποτελοῦσι τοὺς βραγιᾶδες κατοίκους. Ἡ σπουδὴ αὕτη ἄλλως εἶνε πολὺ μακρὰ, διότι, ἐὰν ἕκαστος τῶν λαῶν τούτων διετήρησε μᾶλλον ἢ ἦττον τὴν ἰδίαν αὐτοῦ φύσιν, ὁ ἐξωτερικὸς ὕμνος βίος καὶ τῶν τριῶν προσέλαβεν ἐπίχρισμά τι μουσουλμανικὸν, ὅπερ καὶ αὐτὸ σήμερον ἀντικαθίσταται ὀλον ἐν ὑπὸ τῆς βαφῆς τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Διὰ τοῦτο καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι λαοὶ παρέχουσι τὰς αὐτὰς πρὸς παρατήρησιν δυσκολίας, ὅσας καὶ πῖναξ κινητῶν καὶ μεταβαλλόμενος. Τοὺς ἀρμενίους ἰδίως, «χριστιανούς μὲν κατὰ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ μουσουλμάνους Ἀσιάτας κατὰ τὸ σῶμα καὶ τὸ γένος», εἶνε δύσκολον ὄχι μόνον νὰ τοὺς σπουδάσῃ τις ἐκ τοῦ σύγγυς, ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς διακρίνῃ ἄπλως καὶ διὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἀπὸ τῶν τούρκων, διότι μέγα μέρος αὐτῶν, ἐκτὸς ἐκείνων ὅσοι παρέλαβον τὴν εὐρωπαϊκὴν ἐνδυμασίαν, ἐνδύονται ὄλως τουρκιστῆ, ἐκτὸς μικροτάτων τινῶν διαφορῶν· οὐδ' ὑπάρχει σχεδὸν ἐν χρήσει πλέον σήμερον τὸ ἀρχαῖον πῆλημα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ φέρον ἰδιαίτερά τινα χρώματα ἐχρησίμευσεν ὡς διακριτικὸν σημεῖον τοῦ ἔθνους. Δὲν διαφέρουσι δὲ πολὺ ἀπὸ τῶν τούρκων οὐδὲ κατὰ τὴν μορφήν. Οἱ πλείους αὐτῶν εἶνε ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, βρωμαλέοι, εὐσαρκοὶ, μὲ χροῖαν ἀνοιχτήν, μὲ βηματίσμα καὶ τρόπους σοβαροῦς, καὶ ἐκφράζουσι διὰ τοῦ προσώπου τοὺς δύο χαρακτῆρας τοὺς ἰδιάζοντας εἰς τὴν φύσιν των· πνεῦμα ὀξὺ, εὐκίνητον, φιλόπονον, ἐπίμονον, ὡς ἐκ τοῦ ὁποίου εἶνε ἐπιτηδειότατοι πρὸς τὴν ἐμπορίαν, καὶ τὴν πρῶτητα ἐκείνην, τὴν ὁποίαν ἄλλοι θέλουσι ν' ἀποκαλῶσιν εὐκαμψίαν δουλοπρεπῆ, δι' ἧς κατορθώνουσι νὰ ῥιζοβολῶσι πανταχοῦ, ἀπὸ τῆς Οὐγγαρίας μέχρι

ληνίδων, φαινὰ ἐκ τῆς λάμψεως δύο ὀφθαλμῶν ἐκφραστικωτάτων, ὧν ἕκαστον βλέμμα φέρει εἰς τὰ χεῖλη καὶ ἓνα στίχον ὠδῆς· καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἄμα καὶ ἐλαφρὰ σώματα, ἅτινα σοὶ ἐμποιοῦσι τὴν ἐπιθυμίαν νὰ τὰ σφίγγῃς εἰς τὰς ἀγκάλας σου μᾶλλον διὰ νὰ τὰ στήθης ἐπάνω κρηπίδος ἀγάλματος, παρὰ διὰ νὰ τὰ μεταφέρῃς εἰς τὸ χαρέμιον. Μεταξὺ αὐτῶν βλέπεις ἀκόμη τινὰς, αἵτινες φέρουσι τὴν κόμην κρεμαμένην εἰς μακρὰς κυματιζούσας πλεξίδας, καὶ ἓνα μέγαν πλόκαμον περιβάλλοντα τὴν κεφαλὴν ὡς διάδημα· τὸσον ὥραιας, τὸσον εὐγενεῖς, τὸσον κλασικὰς, ὥστε θὰ ἐξελάμβανες αὐτὰς ὡς ἀγάλματα τοῦ Πραξιτέλους ἢ τοῦ Λυσίππου, ἢ ὡς νεάνιδας ἀθανάτου ἀνευρεθείσας μετὰ εἰκοσιν αἰῶνας εἰς κοιλὰδα τινὰ ἀγνωστον τῆς Λακωνικῆς, ἢ εἰς νη-σίδριον τι λησμονημένον τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. Εἶνε δὲ σπανιώταται αἱ ἔχουσαι τὸ ὑπέρτερον τοῦτο κάλλος γυναικες, καὶ δὲν εὐρίσκεις δεῖγματα αὐτοῦ εἰμὴ μεταξὺ τῆς ἀρχαίας ἀριστοκρατίας τοῦ κράτους, εἰς τὴν σιωπηλὴν καὶ θλιθερὰν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου, ὅπου κατέφυγεν ἡ ψυχὴ τοῦ ἀρχαίου Βυζαντίου. Ἐκεῖ φαίνεται ἀκόμη ἐνίοτε καὶ τις τῶν ἐξαισιῶν τούτων γυναικῶν ἐπὶ τινος ἐξώστου δρυφάκτου, ἢ εἰς τὰς κιγκλίδας ὑψηλοτάτου τινὸς παραθύρου, ἔχουσα προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὴν ἔρημον ὁδὸν, ὡς τις βασίλισσα δεσποτίας. Καίτοι δὲ δὲν βλέπεις πρὸ τῶν θυρῶν αὐτῆς τοὺς πολυπληθεῖς καὶ ἀργοὺς δούλους τῶν ἀπογόνων τῶν Κομνηνῶν καὶ Παλαιολόγων, δύνασαι ὅμως, παρατηρῶν αὐτὴν λαθραίως, νὰ πιστεύσῃς διὰ μίαν στιγμὴν, ὅτι βλέπεις διὰ τῆς ῥωγμῆς νεφέλης τὸ πρόσωπον θεᾶς τινος τοῦ Ὀλύμπου.

⁸Ἐπιταί συνήτια.

ΜΑΚΡΟΒΙΟΤΗΣ

Εὖ ζῆν καὶ εὐθυμεῖν.

Μεθ' ὅλους τοὺς πόνους καὶ τοὺς κόπους, μεθ' ὅλας τὰς στερήσεις καὶ τὰς ταλαιπωρίας, μεθ' ὅλας τὰς μερίμνας καὶ τὰ παθήματα τὰ τε σωματικὰ καὶ τὰ ψυχικὰ, ὁ ἄνθρωπος καθόλου δὲν μεταλλάσσει τὸν βίον ἐκὼν καὶ ἀναλγήτως, ἀλλὰ καὶ τὰς μεγίστας τῶν θυσιῶν προθυμώτατα ὑφίσταται, ὅπως ἐπ' ἐλάχιστον τὸν παρατείνῃ. Ἡ ἐπιθυμία τοῦ καταστῆσαι τὰ ἀδύνατα δυνατὰ ἐπησχόλησε μὲν τὴν ἀνθρωπότητα ἐξ ἀμνημονεύτων αἰῶνων, παρέσυρε δὲ εἰς μωρὰς ἐρεῦνας καὶ ἀλλόκοτα συμπεράσματα τοὺς ἐν τῷ μέσῳ αἰῶνι σοφοὺς.

Ἡ καταστατικὴ ἐπιστήμη ἀπέδειξεν ὅτι κατὰ μέσον ὄρον φθάνει εἰς τὸ ἕκατοστὸν ἔτος εἰς μόνος ἄνθρωπος ἐπὶ πεντακισχιλίων. Ἐὰν οἱ ἄνθρωποι ἔζων κατὰ φύσιν, ἐξετέλουν δὲ καὶ τὰς συμβουλὰς τῶν φρονίμων, θὰ ἔφθανον εἰς τῆς ἡλικίας τὴν ἀκμὴν μεταξὺ τοῦ 50 καὶ τοῦ 60 ἔτους. Ἀλλ' εἰς τί συνίστανται αἱ τῶν φρονίμων

συμβουλαί; Ἐν πρώτοις ὁμολογεῖται παρὰ πάντων ὅτι οἱ ἄγαμοι ἀποθνήσκουσι πρωϊώτερον τῶν ἐγγάμων· κατὰ δὲ τὰς καταστατικὰς πληροφορίας 11 ἔτη κερδαίνουνσι οἱ νυμφευόμενοι ἐν ἡλικίᾳ 30 ἐτῶν, 8 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 35 καὶ 6 οἱ ἐν ἡλικίᾳ 40. Πλὴν τοῦ γάμου προεσθῆσαν καὶ ἄλλα μέτρα λίαν παράδοξα. Πάντα ὅμως τὰ λεγόμενα προφυλακτικὰ μέτρα δὲν ἀποσοβοῦσι τὰ νοσήματα, ἀλλ' ἀπ' ἐναντίας τὰ προκαλοῦσι καὶ ἐπιταχύνουσι. Σπουδαίους, ἐν μέρει δὲ καὶ ὀρθοὺς κανόνες, συνέταξεν ὁ περίφημος Οὐφέλανδ ἐν τῇ μακροβιωτικῇ του. «Τὸν βίον βραχύνει, λέγει, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ ὑπερβολὴ τῆς τροφῆς· ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ἐξανιστᾶται τῆς τραπέζης οὐ μόνον πρὶν ἢ κορεσθῆ, ἀλλὰ καὶ ἅμα νοήσας ὅτι ἐγαργαλίσθη καὶ σφοδρότερα ἐξηγέρθη ἢ ἐν αὐτῷ ὄρεξις· τὸ «μετρίως ζῆν» εἶνε παράγγελμα χρυσοῦν, πρέπει δὲ νὰ ἐφαρμόζηται εἰς τὸν βίον, τὸν τε ὑλικὸν καὶ τὸν διανοητικόν· ὁ ἄνθρωπος ἐκὼν ἄκων ὀφείλει νὰ εἶνε φιλόσοφος στωϊκὸς, καὶ δὴ καὶ αἰσιόδοξος». Ἀλλ' ὁ Οὐφέλανδ ἐκήρυξεν εἰς ὅσα οὐκ ἀκούοντων, διότι πραγματικῶς ὁ ἄνθρωπος δὲν ἐμπορεῖ νὰ διατηρῇ ἐν τῇ διαθέσει τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς τὴν μηχανικὴν κανονικότητα τῶν ὠρολογίων.

Ἐν τούτοις, καὶ τοι ἀγνώστου μένοντος τοῦ μυστηρίου, δι' οὗ θὰ ἠδύνατο νὰ παραταθῆ ἡ ζωὴ, δὲν παρημέλησεν ἡ νεωτέρα καταστατικὴ νὰ ἐξακριβώσῃ διαφόρους κανόνες. Αἱ γυναῖκες π. χ. εἶνε ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μακροβιώτεραι τῶν ἀνδρῶν, καὶ περ ἐμπαθέστερον τούτων πολλάκις διατιθέμεναι, καὶ εἰς σωματικὰ νοσήματα ὑποκείμεναι πλείοτε. Οὐχὶ μικρὸν, κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ἐπιδρᾷ εἰς τὴν τοῦ βίου παράτασιν καὶ ὁ πλοῦτος. Ἐν χώραις ὀπωσοῦν εὐπορούσας οἱ ἄνθρωποι ζῶσι μακρότερον ἢ ἐν χώραις πενομέναις· ἡ αὐτὴ δὲ παρατηρεῖται σχέσις καὶ ἀναλογία μεταξὺ τῶν πλουσίων καὶ τῶν πτωχῶν κατοίκων μιᾶς μεγαλοπόλεως. Μεγίστη πάλιν ἀνευρίσκειται ἡ διαφορά μεταξὺ τῶν μεγάλων πόλεων, ὧν περ νοσηροτάτη ὑπάρχει ἄνευ ἀμφιβολίας τὸ Βερολίνον. Ἐκ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἀπεδείχθησαν πατριδὲς πλείστων μακροβίων ἀνθρώπων, πρωτεύουσιν ἡ Νορβηγία, ἡ Σουηδία, ἡ Δανία· κατόπιν ἔρχεται ἡ Ἀγγλία· πασῶν ἐσχάτη εἶνε ἡ Ἰσπανία. Τὰ ψυχρὰ κλίματα ἐπομένως συντελοῦσιν εἰς τὴν μακροβιότητα ἀσυγκρίτως πλείοτερον ἢ τὰ θερμὰ.

Οἱ ἥρωες τῆς καταστατικῆς ἐπιστήμης ἔσχον τὴν ὑπομονὴν νὰ ζητήσωσι καὶ τὴν σχέσιν τῶν τοκετῶν πρὸς τοὺς θανάτους ἐν ὅλῃ τῇ ὑψηλῷ εὐρον λοιπὸν ὅτι ἐκ τῶν 1300 ἑκατομμ. τῆς οἰκουμένης τελευτῶσι κατ' ἔτος μὲν 33,000,000, καθ' ἡμέραν 91,000, καθ' ἐκάστην ὥραν 3,700, καθ' ἕκαστον δὲ λεπτόν 60. Παρήγορον ὀπωσοῦν εἶνε τὸ ἄλλο ἐξαγόμενον τῆς ἐρεῦνης τῶν τοκετῶν, οἵτινες συμποσοῦνται κατ' ἔτος εἰς 37,000,000. Κατὰ ταῦτα,